

Славейковъ

ВСЪКИДНЕВНИКЪ ЗА ПОЛИТИКА, КУЛТУРЕНЪ ЖИВОТЪ И ИНФОРМАЦИЯ

АБОНАМЕНТЪ:

Българинъ за година 170;
 1/2 година 150; 3 мес. 80 л. лев.
 Странство: година 600; 1/2 год.
 400 л.; 3 мес. 200 л. Американски:
 за год. 6 долари; 1/2 год. 3 дол.

ОБЯВЛЕНИЯ:

На кв. см. л.
 Малки обявления на думи . . . л.
 Въ хрониката на редъ . . . л.
 Годешни и външални . . . 40 л.

Редакция и администрация, пл.
 „Славейковъ“ № 1.

Телефонъ 2 771

Директоръ: Г. Кулишевъ

Крале Марко, прилепчаия и сърбитѣ

Въ турско време Хаджи Здраве, отивайки за Виена, билъ запитанъ въ Сърбия, отъ где е? Следъ отговоръ, че е отъ Прилепъ, последвалъ пакъ въпросъ: „Марко живъ ли е? — „Какъ не? Живъ е, много здраве ви праща“, — отговорилъ съ подигравка Хаджи Здраве, а наивнитѣ сърби му благодарили за поздрава . . . Ала за голѣма беда събитията се развили по-късно така, че сърбитѣ презъ 1912 г. окупираха сами цѣла западна Македония, а следователно и Прилепъ. Сърбитѣ, които въ своя шовинизъмъ отиватъ до тамъ, што цѣнокъ твърдятъ, какво Исусъ Христосъ се е родилъ въ Крагуевацъ, считатъ Крали Марка за свой националенъ герой, когато въ сжщностъ той е общобалкански такъвъ, макаръ и не заслужено: историята твърди положително, че Крали Марко, по баща сърбинъ, по майка българинъ, управлявалъ българи, доброволно се е подчинилъ на султанъ Мурадъ I, призналъ се за васалъ на османския падишахъ и е загиналъ презъ 1394 год. въ Влашко, воедейки бой на турска страна. Какъ го и да е, но сърбитѣ, когато ошли въ Прилепъ въ 1912 год., убикалял старата градска

крепостъ и всѣки задигалъ по единъ камъкъ за споменъ отъ „Маркови Кули“. Тѣ често запитвали въ Прилепъ: „има ли, бе джанамъ, Марко роднини, потомство?“ „Какъ да няма!“ отговарялъ шеговито Хаджи Здраве: „ние всички тукъ сме отъ Марково колѣно“. На шега, наистина, но сърбитѣ по едно време се опитаха да обосноватъ своето искане да имъ се отстъпи Прилепъ съсь съображението, че този градъ билъ нуженъ за възпитание на младитѣ имъ поколения въ култа къмъ народнитѣ старинни предания за величие. Както е известно, споредъ сръбско-българския договоръ за съюзъ и приятелство, Прилепъ влизаше въ тази частъ отъ Македония, която бѣ призната за безспорно българска отъ сърбитѣ. Но апетитътъ иде ядейки, казва една френска пословица. Та и на сърбитѣ се отвори голѣмъ ницахъ да обсебятъ цѣла Македония въпреки всѣки договоръ. Известниятъ руски ученъ и политически деецъ г. П. Н. Милуковъ бѣ дошелъ въ Солунъ въ началото на 1913 г. На минаване презъ Бѣлградъ сръбскиятъ професоръ Цвиничъ бѣ му излагалъ съ цифри, колко кв. километра по договоръ се падали

на България и колко малко на Сърбия! А престолонаследникътъ Александъръ твърдилъ, че извънъ „спорната зона“ най-малко Прилепъ още трѣбва да се отстъпи на Сърбия по национално-културни съображения! Въ сжщностъ въ Прилепъ нѣма абсолютно никаква следа и никакъвъ споменъ отъ сръбска култура. . . При този свой манталитетъ сърбитѣ особено се възбѣявали, когато прилепчани казвали, че сж българи. На 5 срещу 6 декември (ст. ст.) 1912 год. сръбскитѣ окупационни власти дали банкетъ по случай празника Св. Сава. На банкета били поканени двадесетина градски първенци. Държали се тостове за кралъ Петъръ, сина му Александъръ, „сѣяната“ сръбска армия и пр. Прилепчани седятъ като на трѣне; ужъ ядатъ, а самитѣ тѣхъ яде нѣщо отъ вжтре. По едно време изправа се учителътъ Атанасъ Лютвиевъ, който наскоро билъ дошелъ отъ Солунъ, и държи тостъ: „Въ този тържественъ часъ, когато сме се събрали на тази трапеза, казалъ той, трѣбва да си спомнимъ и за подвизитѣ на храбрата българска армия, която съ своитѣ велики победи при Лозенъ градъ, Люле-Бургазъ и Чаталджа съкруши главнитѣ вражески сили и обезпечи освободителното дѣло на съюза. Нека прочее, да дигнемъ чашитѣ за до-

блестната българска армия и нейния върховенъ пождъ Н. В. Царя на българиѣ Фердинандъ I, ура!“ Сърбитѣ побледили отъ злоба, българитѣ изтрѣпнали въ предчувствие, че нѣщо лошо ще стане; но че лошото ще стане още презъ вечерта, то ва не искали да допуснатъ. Лютвиевъ, извиканъ вѣнъ, билъ предаденъ на агенти на „Черната ржка“, които го завели въ „Голгота“, и тамъ го удушили. Лютвиевъ изчезналъ още сжщата вечеръ, вечерта на тържеството, безследно!..

Въвъ всѣки македонски градъ „Черната ржка“ ималъ свои терористи и свое помѣщение, въ горни етажъ на което ставалъ рапитътъ на подозрения и нарочения, а въ долния неговото изчезване или затриване. Прилепчани нарекли това помѣщение „Голгота“. Следъ Атанасъ Лютвиева „Голгота“ погълнала много още жертви. Набързо можахъ да узная имената на следнитѣ изклани хора: Арсо Поповъ, отъ с. Попадия, попъ Никола отъ Кадипо-село; Иванъ Мирчевъ отъ с. Никодимъ. Бившиятъ войвода Василь отъ с. Раецъ и трима тиквешанчета били заклани въ село Трояци. Нѣкой си капитанъ Душанъ съ 50 души главорѣзи обикалялъ Прилепско, залавялъ всичко по-буйно и булно, изтезавалъ, биелъ и убивалъ. Нѣкои

успѣли да се изтрѣгнатъ отъ ржцетѣ на своитѣ палачи. Такъвъ е случаятъ напр. съ Д. Л-въ. Заведенъ въ „Голгота“, той билъ обесенъ съ главата на долу и безчолѣчно изтезаванъ да каже сжществуването на новата организация противъ сърбитѣ. Когато го отвързали, той съ едно мигновено движение счупилъ лампата и избѣгалъ; спасилъ се отъ неминуема смъртъ. Имало мнозина арестувани, отъ които особено тежко билъ битъ П-въ. „Страшно бѣше влизането въ „Голгота“, разправяше г. П-въ. „Азъ и Я-въ, — продължи той — бѣхме тежко наклеветени предъ сърбитѣ и ни заведоха въ „Голгота“ на изследване. Мислѣхме, че нѣма вече излизане отъ тамъ. Следъ разпита, бѣхме закарани въ градския затворъ, отгдето бѣхме освободени. Доносътъ не хвана мѣсто“. Последнитѣ арести сърбитѣ извършили въ края на владичеството си. На 7 октомврий били арестувани 27 души. А следъ 19 дена още 20. Закарани били въ Битоля, а следъ освобождението на този градъ се върнали въ Прилепъ. Григоръ Кондовъ, обаче, който билъ задигнатъ въ края на септемврий 1915 г., отвлеченъ къмъ Скопје и после върнатъ къмъ Кичево, билъ убитъ въ Гостиваръ.

Мнозина въ Прилепъ и Прилепско посели и активна борба

противъ сръбското владичество. Когато сърбитѣ почнали да събиратъ войници, повечето отъ града и селата се излюкрили. Тѣ разбирали отлично, че ще ги взиматъ новобранци не за добро: ще ги каратъ единъ денъ да се биятъ съсь своитѣ братя отъ свободна България, които ще воюватъ за тѣхното освобождение. Ако се мре, баре да има защо да се мре. Отъ такива бѣгълци Дамянъ Поповъ, долненецъ, събралъ една чета отъ около 70 души. Дамянъ Поповъ почналъ да обикаля селата и поделъ старата агитация, сега противъ ноното робство. Той посетилъ нѣкои села въ Мориховско и Тиквешко. При село Заградъ, недалечъ отъ Прилепъ, Дамянъ Поповъ ималъ сражение съ сърбитѣ.

Друга чета отъ 7-8 души образувалъ А. Д. отъ Прилепецъ. Налъ село Варошъ, въ една пещера надъ „Маркови кули“, се криели 40 души въоружени съ пушки.

Всичко това показва, че ако не бѣ избухнала тогкозъ своюта общоевропейската война, въ която следъ една година се намѣси и България за освобождението на българитѣ въ Македония, последнитѣ цѣха да се подготвятъ за нови възстанически действия противъ омразното сръбско владичество.

(„Изъ македонската земя“, отъ Т. Бождаревъ туку-що излязла отъ печатъ).